

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Zdeňka Kühna, soudce Ondřeje Mrákoty a soudkyně Michaely Bejčkové v právní věci žalobce: **L. K.**, t zast. JUDr. Radimem Hanákem, advokátem se sídlem Lublaňská 507/8, Praha 2, proti žalovanému: **Finanční úřad pro kraj Vysočina**, se sídlem Tolstého 2, Jihlava, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 31. 10. 2019, čj. 1746406/19/2910-00540-107861, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 10. 2. 2020, čj. 62 Af 95/2019-36,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost proti výroku II usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 10. 2. 2020, čj. 62 Af 95/2019-36, **se odmítá.**
- II.** Ve zbytku **se** kasační stížnost **z a m í t á .**

O d ů v o d n ě n í :

[1] Žalobce podal žalobu proti shora označenému exekučnímu příkazu na prodej spoluvlastnického podílu na nemovitých věcech k vymožení daňového nedoplatku včetně úroku z prodlení. V žalobě dovozuje, že daňový nedoplatek nelze vymáhat ve smyslu § 732 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, jelikož pohledávka má podklad v trestné činnosti (související s kauzou tzv. „lihové mafie“). Žalobce též požádal o osvobození od soudních poplatků s tím, že se od roku 2017 nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, kde vykonává zaměstnání. Ze mzdy jsou mu strhávány splátky na dlužnou spotřební daň a výživné na dvě nezletilé děti. K výzvě soudu doložil potvrzení věznice o vyplacené pracovní odměně (mzdě) a provedených srážkách za období říjen až prosinec 2019. Jeho měsíční výdělek činil v říjnu 6 982 Kč, v listopadu 5 791 Kč a v prosinci 7 041 Kč. Z těchto částek mu po stržení výživného, splátky dluhu a náhrady výkonu trestu každý měsíc zbývalo v průměru cca 1 800 Kč. Soudní poplatek za žalobu činí částku 3 000 Kč. V záhlaví specifikovaným usnesením krajský soud zamítl žádost o osvobození od soudních poplatků (výrok I) a žalobce vyzval k zaplacení soudního poplatku (výrok II).

[2] Žalobce (stěžovatel) podal proti usnesení krajského soudu kasační stížnost. Má za to, že jeho poměry jsou nedostatečné. Krajský soud mu nemohl při rozhodování o osvobození od soudních poplatků klást k tíži trestnou činnost, které se dopustil v minulosti.

[3] Kasační stížnost má požadované náležitosti, byla podána včas a osobou oprávněnou. Podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního

rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 9. 6. 2015, čj. 1 As 196/2014-19, č. 3271/2015 Sb. NSS). Usnesení ve věci žádosti o osvobození od soudních poplatků nepochybně je takovým procesním rozhodnutím. Stěžovatele tedy netíží poplatková povinnost.

[4] Část kasační stížnosti, která napadá výrok II usnesení krajského soudu, **je nepřipustná**. Tato výzva je jen konstatováním zákonné povinnosti [§ 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích]. Upravuje se jí vedení řízení. Kasační stížnost v této části proto NSS odmítl dle § 104 odst. 3 písm. b) s. ř. s. ve spojení s § 46 odst. 1 písm. d) a § 120 s. ř. s. (srov. rozsudek ze dne 16. 4. 2008, čj. 1 As 2/2008-47; nebo usnesení ze dne 27. 2. 2006, čj. 5 As 15/2005-47).

[5] Důvodnost zbylé části kasační stížnosti NSS posoudil v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Neshledal přitom vady, jimiž by se musel zabývat i bez návrhu. Ve zbytku kasační stížnost **není důvodná**.

[6] NSS předesílá, že řízení před soudem je zásadně zpoplatněno. S podáním návrhu na zahájení řízení ve správním soudnictví je spjata povinnost zaplatit soudní poplatek. Nezaplacený soudní poplatek může vést k zastavení řízení. Smyslem osvobození od soudních poplatků je ochrana účastníka proti negativním dopadům do jeho ústavně zaručených práv, v tomto případě do práva na soudní ochranu a na přístup k soudu zakotveným v čl. 36 Listiny základních práv a svobod [např. náleží ÚS ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. II. ÚS 2432/08 (N 49/52 SbNU 491)].

[7] Právní řád rozlišuje dvě základní varianty osvobození od soudních poplatků – paušální osvobození stanovené zákonem (podle typu věci či osob obracujících se na soud; § 11 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích) a individuální osvobození závislé na posouzení soudu v projednávané věci (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Nynějšího stěžovatele před placením soudních poplatků nechrání § 11 zákona o soudních poplatcích. Proto požádal o individuální osvobození.

[8] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, *který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.*

[9] Základní podmínkou pro individuální osvobození od soudních poplatků je nedostatečnost prostředků žadatele. Osvobození má za cíl ochránit účastníky řízení, kteří jsou v tíživé finanční situaci, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích, tzn. zajistit nemajetným osobám možnost uplatnit práva v řízení před soudem.

[10] Jádrem tohoto sporu není otázka, zda stěžovatel aktuálně disponuje finančními prostředky k zaplacení soudního poplatku. S výší stěžovatelových příjmů krajský soud nijak nepolemizoval. Klíčovou otázkou je, zda krajský soud při rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků dle § 36 odst. 3 s. ř. s. mohl zohlednit i příčiny stěžovatelovy špatné finanční situace.

[11] Stěžovatel sám přiznává, že výjimečně lze při posuzování žádosti o osvobození od soudních poplatků zvažovat i excesy v chování stěžovatele. V kasační stížnosti nezpochybně závěry usnesení rozšířeného senátu ze dne 27. 5. 2010, čj. 1 As 70/2008-74, č. 2099/2010 Sb. NSS, *Ateliér pro životní prostředí*. Rozšířený senát v bodech 20 a 21 usnesení sice na jedné straně uvedl, že příčiny nemajetnosti jsou pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků zpravidla

pokračování

irelevantní, neboť zákonodárce je jako kritérium pro posouzení nestanoví. Přesto rozšířený senát nevyloučil ve výjimečných situacích zohlednit chování jednotlivce v minulosti (což by mělo být výjimkou, neboť příliš silný důraz na „subjektivní stránku“ jednání účastníka by vedl „ke znemožnění přístupu k soudu lidem v životě či podnikání neúspěšným“, viz bod 20 tamtéž).

[12] Na právě citované závěry pamatoval krajský soud při rozhodování o stěžovatelově žádosti. Navíc přímo navázal na rozsudek ze dne 1. 9. 2004, čj. 2 Afs 28/2004-40, č. 423/2005 Sb. NSS, z něhož při formulování právě cit. úvah vycházel rozšířený senát. NSS v rozsudku 2 Afs 28/2004 – navzdory tomu, co tvrdí stěžovatel – umožnil zohlednit důvody nepříznivých poměrů žadatele o individuální osvobození od soudních poplatků, byť půjde o situace výjimečné: „Příčiny, z jakých se žadatel dostal do situace znemožňující mu úhradu soudních poplatků, lze v neprospěch žadatele vážit jen tam, kde se jeho podnikání zřejmě vymykalo řádnému podnikání a nakládání s majetkem.“ Tyto závěry jsou stále aktuální, judikatura s nimi pracuje (srov. rozsudky ze dne 27. 7. 2017, čj. 4 As 89/2017-39, bod 15; ze dne 17. 2. 2017, čj. 3 As 241/2016-34; či ze dne 31. 5. 2017, čj. 7 As 109/2017-21, bod 11). Stěžovatele v této věci nelze např. srovnávat s invalidním důchodcem, na jehož majetek je mj. pro neopatrné hospodaření vedena exekuce (v rozsudku ze dne 19. 9. 2019, čj. 1 As 298/2019-18, body 10 a 11, odmítl NSS zohlednit příčiny nemajetnosti takového účastníka řízení).

[13] Nynější spor patří mezi výjimečné případy. Daňový nedoplatek, na jehož úhradu byl vydán žalobou napadený exekuční příkaz, totiž vznikl v souvislosti s pohledávkou, která má původ v trestné činnosti stěžovatele, konkrétně souvisela s tzv. lihovou mafí. Jelikož stěžovatel usiluje o zrušení exekučního příkazu, který přímo souvisí se závažnou trestnou činností, bylo namístě, aby krajský soud zohlednil i příčiny stěžovatelovy majetkové nedostatečnosti. Krajský soud tedy nepochybil, pokud nevycházel jen z prostých údajů o majetku stěžovatele, výši jeho aktuálního příjmu a částky, která mu každý měsíc ve výkonu trestu odnětí svobody „zůstává k dobru“.

[14] Lichá je výtku, že posuzování žádosti o přiznání osvobození od soudních poplatků je řízení s jasně vymezenými limity, do něhož nelze promítat kriminální minulost účastníka řízení. Posuzování žádosti dle § 36 odst. 3 s. ř. s. není žádným „svébytným“ a plnohodnotným řízením, ale jen rozhodováním o návrhu účastníka řízení, který se v rámci řízení o žalobě domnívá, že splňuje podmínky osvobození dle § 36 odst. 3 s. ř. s. NSS již výše vyložil, že soud v naprosté většině případů nebude (a ani nemůže) přihlížet k příčinám špatných majetkových poměrů navrhovatele. Avšak ve výjimečných případech tak učinit může, pokud takové rozhodnutí řádně odůvodní (viz bod [11] shora). Krajský soud napadené usnesení neopomněl pečlivě odůvodnit (viz body 6 a 7).

[15] Stěžovateli nepomůže jeho tvrzení, že se cítí dostatečně potrestán prostředky trestního a daňového práva. Nezáleží na tom, že stěžovateli – dle jeho tvrzení – celní úřad stanovil daňovou povinnost v řádu stovek milionů korun, v důsledku čehož byly prodány jeho nemovitosti. Netřeba nutně přihlížet ani k tomu, že stěžovatel byl odsouzen k trestu odnětí svobody ve výměře přes devět let, který nyní vykonává. Aktivace výjimečných kritérií dle § 36 odst. 3 s. ř. s., tzn. zohlednění příčin stěžovatelových poměrů, není žádnou „sankcí“ ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Individuální osvobození od soudních poplatků totiž v konečném důsledku není bezbřehou povinností státu, ale dobrodiním ve vztahu k těm, kteří si jej skutečně zaslouží. S ohledem na stěžovatelovu kriminální minulost a bezprostřední vztah jeho trestné činnosti k předmětu řízení o žalobě nelze rozhodně říci, že by si stěžovatel jakékoliv dobrodiní zasloužil.

[16] Stěžovatelova bývalá manželka – pokud měla za to, že ji exekuční příkaz zkrátil na jejích právech – mohla také podat proti tomuto rozhodnutí žalobu. Pokud podala žalobu, mohla rovněž požádat soud o osvobození od soudních poplatků. Jestli se jí stěžovatelova trestná činnost netýká, jak tvrdí stěžovatel, krajský soud by jistě nemohl při posuzování její (eventuální) žádosti vycházet z týchž premis, které mu posloužily v tomto případě.

[17] Nejde ani o překvapivé rozhodnutí. Stěžovatel nemůže spoléhat na to, že jej soud od soudních poplatků osvobodí jen na základě toho, že v minulosti, v jiném řízení, již na osvobození dle § 36 odst. 3 s. ř. s. dosáhl. Vede-li účastník více řízení, musí si v každém řízení o osvobození od soudních poplatků požádat zvlášť. A o samostatných žádostech soud také rozhoduje zvlášť. Jakkoli soud může využít závěry, které předtím přijal v jiné stěžovatelově věci, není jimi bez dalšího vázán. Nelze totiž nikdy rezignovat na „*esenciální předpoklad soudcovského rozhodování, totiž snahu každého jednotlivého soudce o nalezení správného výkladu práva*“ (rozsudek ze dne 26. 8. 2009, čj. 1 As 39/2009-88, bod 20).

[18] Pokud stěžovatel odkazuje na usnesení NS ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 21 Cdo 1940/2013, a ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 23 Cdo 4993/2014, lze jen dodat, že Nejvyšší soud se v právě cit. judikátech vůbec nevěnoval stěžejní otázce tohoto sporu (bod [10] shora), ale osvobození od soudních poplatků řešil pouze z pohledu nepříznivé majetkové situace žadatele. Pro úplnost lze poukázat, že v usnesení 23 Cdo 4993/2014 vyslovil názor, že u některých osob „*lze vzít v úvahu rovněž povahu jejich podnikatelské nebo jiné činnosti, stav a strukturu majetku, platební (ne)schopnost; je však též nutno přihlížet k tomu, zda se spekulativně nezabývaly majetku či jiných výhod, aby se poplatkové povinnosti vyhnuly. Soud tedy zkoumá nejen faktické poměry žadatele v době podání žádosti, ale musí zvažovat, zda ze strany žadatele nejde o obcházení zákona za účelem získání neoprávněné výhody*“. Tento závěr se závěru NSS nijak nepříčí. Naopak, v obecné rovině podporuje myšlenku, že na majetkové poměry žadatele nelze nahlížet jako na nic neříkající čísla, ale je třeba zohlednit, byť spíše výjimečně, proč a jak se žadatel dostal do majetkově nepříznivé situace.

[19] Závěrem nad rámec nezbytného nutno dodat, že stěžovatel se domáhá osvobození od soudního poplatku za situace, kdy jej v řízení zastupuje advokát. Jakkoli NSS nechce nijak paušalizovat, že zastoupení účastníci nemají právo na osvobození od soudních poplatků (srov. rozsudek ze dne 25. 3. 2009, čj. 1 As 15/2009-43, body 8 a násl.), v tomto specifickém případě jde jen o další vedlejší okolnost, která podporuje závěr krajského soudu, že stěžovateli nenáleží benefit individuálního osvobození od soudních poplatků.

[20] NSS proto zamítl kasační stížnost podle § 110 odst. 1 s. ř. s. O náhradě nákladů řízení NSS nerozhodoval, jelikož o nich přísluší rozhodnout krajskému soudu podle výsledku řízení ve věci samé, tzn. v rozhodnutí, jímž se řízení končí (§ 61 odst. 1 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 3. června 2020

Zdeněk Kühn
předseda senátu